

Krig – då och nu

TEXT: NANCY HATCH DUPREE

ÖVERSÄTTNING: CHARLOTTE HJUKSTRÖM

Med sin position mitt emellan tre stora civilisationer har afghanernas land uthärdat plundringståg, religionskrig och det tunga trampet av erövrarnas arméer i över femtusen år. Dess invånare betraktas som krigiska. Deras ideal är krigarpoeten som är modig i strid och vältalig i rådslag. Men i dag är denna stolta nation fångad i ett nät av globala konflikter som allvarligt hotar dess integritet.

I detta agrara samsamhälle är det vanligt att man får kämpa för sin kärlek, för sin heder och för sin rikedom både inom och utanför den egna stammen. Varje familj har sina egna älskade berättelser om förfädernas heroiska bedrifter;

varje klan kan återge hela epos om forna tiders hjältedåd. Varje år hör man talas om nya lokala

utbrott, men dessa traditionella stamkonflikter kräver relativt lite blod och relativt få dödsoffer och de materiella skadorna brukar vara ungefär lika stora på båda sidor. Framför allt brukar båda sidor kunna dra sig tillbaka med hedern i behåll.

” Ingen verkade komma ihåg att stamarméernas styrka ligger i deras beslutssamhet och förmåga att komma igen. De fördrivna talibanerna drog fördel av detta förbiseende genom att omgruppera sig och komma tillbaka.

De mer omfattande konflikterna

i historien uppstod när karismatiska ledare med expansiva ambitioner drog in flera stammar i ett förbund, som utvidgade sin makt genom våld, allianser eller tvång. Enigheten var emellertid övergående för när den karismatiska ledaren dog splittrades landet upp efter stamgränserna på nytt, genom syskonrivalitet eller politiska motsättningar, tills näste karismatiska ledare dök upp eller tills hotet om invasion utifrån manade invånarna till heligt krig och inledde en ny tillfällig period av enighet.

Denna process av sammanslagning och klyvning var ett återkommande tema fram till slutet av 1800-talet, då emir Abdur Rahman (som regerade 1880-1901) bröt mönstret genom att utsträcka sitt inflytande, om än inte sin kontroll, över hela landet och skapade en nationalstat. Han ställdes inför utmaningar som i dag låter sorgligt välbekanta. De stammar som redan var beväpnade och mobiliserade för ett *jihad* mot den brittiska armén, som var utsänd för att hämnas mordet på deras representant under det andra anglo-afghanska kriget (1878-1880), var splittrade i sin lojalitet eftersom den nye emiren hade placerats på tronen av britterna. De religiösa ledarna fördömde honom och beskyllde honom för att vara en

marionett för utländska intressen med fördärvliga idéer. Dessutom mötte han motstånd från missnöjda elitister i sin egen släkt.

Men emiren var fast besluten att skapa enighet. Med vapen och pengar från britterna utkämpade han flera krig mot de upproriska, förvisade de motsträviga, betvingade de envisa genom att försäkra deras ekonomi och beskära deras makt och fick över både stammar och religiösa ledare på sin sida genom nådegåvor och skicklig diplomati. Hans efterföljare lyckades inte lika bra. De försummade armén, så att de inte kunde sätta någon kraft bakom de reformer som blev impopulära bland de djupt konservativa mulorna och stamledarna. Stammarna gjorde uppror och kung Amanullah (regeringstid 1919-1929) blev av med tronen. Nadir Khan återtog tronen (1929-1933) med hjälp av stammarna, och de följande femtio åren förekom det inga större stridigheter inom landet. Däremot ökade de regionala och globala intressena i Afghanistan, och dessa yttre krafter skapade den situation som slutligen skulle tvinga in landet i dess nuvarande återvändsgränd.

Under det Kalla kriget mellan Sovjetunionen och USA tävlade stormakterna om att pumpa in militära resurser, som stärkte armén och skapade en solid maktbas för en omfattande politisk, ekonomisk och social utveckling. Det var emellertid få resurser som nådde ut på landsbygden, och det ökande västerländska inflytandet i städerna väckte nya farhågor hos de konservativa krafterna. Ändå var det en vänsterkupp 1978, där armén och flygvapnet spelade

avgörande roller, som satte punkt för klanen Mohammadzais styre och ledde till nästa jihad.

Sovjetunionen bemötte det heliga kriget genom att sända enorma mängder soldater och avancerad militär utrustning. Afghanistan hade aldrig upplevt någonting liknande. USA och grannländerna reagerade med att pumpa in egna moderna vapen. Araber från hela den muslimska världen blev frivilliga motståndsmän. Kriget i Afghanistan antog fasansfulla dimensioner men afghanerna gjorde oförtrutet motstånd ända till 1989 då Sovjetunionen gav upp och drog sig tillbaka utan att segern var vunnen. Kort därefter tappade USA intresset. Den siste av vänsterledarna, Najibullah, höll ut i Kabul till 1992 då motståndsrörelsen äntligen tog över.

Överlämnade åt sig själva utkämpade de tungt beväpnade fraktionerna av mujahedin ett inbördeskrig sinsemellan som slutade i ett totalt sammanbrott för lag och

ordning. Detta beredde vägen för talibanerna, som med pakistansk hjälp med logistik och planering växte från en grupp på 100 personer till att 1996 utgöra en fungerande armé på 35 000 man.

USA:s hämndlystnad och vrede efter terrordåden den 11 september 2001 utlöste en ny våg av död och förödelse. Det gick snabbt att avsätta talibanregeringen med hjälp av amerikanska bombplan, varpå de USA-ledda styrkorna belåtet lutade sig tillbaka och förklarade att det bara var obetydliga spillror kvar av talibanrörelsen. Detta bortkastade militära tillfälle visade sig vara ett stort misstag. Ingen verkade komma ihåg att stamarméernas styrka ligger i deras beslutsamhet och förmåga att komma igen. De fördrivna talibanerna drog fördel av detta förbiseende genom att omgruppera sig och komma tillbaka.

I dag är deras framgångar beklämmande uppenbara. Trots att militär utrustning för över en miljard dollar har satts in, har motståndet vuxit till den högsta nivån sedan 2001. Det råder kaos i mer än en tredjedel av landets södra och östra delar. Allt bättre vapen och allt större penningströmmar, bland annat från narkotikabaroner, flödar i området. Tillgången på nya rekryter verkar outtömlig och omfattar bland annat pakistanier, araber, turkar och tjejtjener. De utländska krafter som dirigerar motståndet har introducerat oafghanska terrorismetoder från andra krigsskådeplatser, såsom de självmordsbombare som ger sig på oskyldiga civilpersoner. I dag är talibanerna så självsäkra att de inte längre begränsar sig till klassisk gerillataktik som att slå till och smita, utan helt fräckt inleder regelrätta bataljer med enheter på upp till 400 man, som har satt sig i respekt hos sina motståndare i Natostyrkorna.

Det är nu soldater från 37 länder som slåss i Afghanistan! I oktober 2006 tog Natos internationella säkerhetsstyrkor Isaf över ansvaret för säkerheten i hela landet, och de fick även befälet över cirka 12 000 USA-ledda koalitionsstyrkor från de östra provinserna. Det innebär att Natos samlade styrka omfattar ungefär 40 000 man. Det är ett omfattande nytänkande som pågår. Natobefälen trycker hårt på samordning, någonting som hittills har varit en bristvara. Och även om flygbombningarna fortsätter betraktas de med skepsis, eftersom de orsakar civila dödsoffer som retar upp befolkningen och genererar nya rekryter till fiendearmén. Det har till och med förekommit lokala fredsöverenskommelser där ansvaret för säkerhet och förvaltning i vissa krigszoner har överlämnats till stamledare och byäldstar. Det finns också planer på omfattande jirgor eller stamråd.

Enligt beräkningar är det 70 procent av befolkningen i de upproriska områdena som ännu inte har bestämt sig för vilken sida de tänker vara lojala mot. För att vinna den kampen tänker Nato accelerera den dubbla strategi som kombinerar militär verksamhet och civil uppbyggnad via de kontroversiella *Provincial Reconstruction Teams*, PRT, som bland annat bygger vägar och skolor och gräver brunnar. Den brittiske befälhavaren för Natostyrkorna i Afghanistan har sagt att afghanerna under det kommande halvåret måste kunna se tecken på säkerhet och samhälls-

service – annars är risken mycket stor att Nato förlorar.

Var finns då den afghanska armén och poliskåren? Afghanistans nationella armé, som skrapades ihop ur resterna 2001, är fortfarande i sitt uppbyggnadsskede och kan bara fungera som understöd för utländsk trupp, i första hand när det gäller konstruktionsarbeten, sjukvård, spaning och

Nancy Dupree är stående krönikör i Afghanistan-nytt. Hon är författare och har under många år dokumenterat Afghanistans utveckling.

demobilisering. Fortfarande finns det planer på att den nationella armén ska ha 50 000 man i vapen år 2009 men den utvecklingen sinkas av analfabetism, låga löner, deserteringar och etniska motsättningar. Rekryterna får bara tio veckors utbildning av internationella utbildningsteam och det dröjer många år innan den afghanska armén kan stå på egna ben. Trots detta har de afghanska soldaterna fått beröm för sitt mod och sin stridsvilja av de utländska trupper som de samarbetar med. Däremot har den afghanska poliskåren inte lika gott rykte. Den har främst gjort sig känd för svågerpolitik, korrupktion, trakasserier, inkompetens och för att förvärpa den växande kriminaliteten i landet.

Tråkigt nog har samma typ av kritik drabbat hela statsapparaten kring den välmenande presidenten Karzai, vars tillkortakommanden står i fokus för så mycket av den mediala uppmärksamheten inom och utom landet. Den hoppfullhet som präglade Afghanistan när de nya makthavarna tillträdde 2001 håller på att avta. De hastigt uppbyggda demokratiska strukturer som skapades av utländska intressen – en konstitution, en vald president och ett parlament – står och vacklar på ostadig grund. 93 procent av statsbudgeten kommer från internationella bidragsgivare och större delen av den är under kontroll men de strategier som bidragsgivarna utarbetat har i stor utsträckning misslyckats. Utvecklingen står nästan stilla och de förändringar som ändå sker är bara på ytan. Osäkerheten i ledarskapet tillåter korrupktionen att blomstra som aldrig förr och olämpliga makthavare att styra provinserna. Det vimlar av folk som bara vill sko sig själva, såväl byråkrater i städerna och rådgivare till presidenten som krigsherrar, vars soldater behärskade landsbygden under kriget. Den allmänna opinionen är vacklande och osäker. Det allra värsta är att det totala beroendet av utländska aktörer när det gäller både säkerhet och utveckling hotar att krossa nationens självkänsla. Det är verkligen dystra tider för Afghanistan, men när man reser runt i landet möter man varje dag afghaner som arbetar beslutsamt och målmedvetet med viktiga projekt. De har inte gett efter och börjat misströsta. Det får inte vi heller göra. Man måste kämpa vidare. ■